

Mérést végezte: Gula Miklós
Mérőtárs: Berta Dénes
Mérés időpontja: 2015.10.22.
Jegyzőkönyv leadásának időpontja:

Állóhullám kötélen

Mérés célja:

Ha egy rugalmas kötélen két azonos hullámhosszúságú, de ellentétes irányú hullám találkozik, állóhullám alakul ki. Mindkét végén rögzített húron kialakuló állóhullám esetén a kötélen hosszának a hullámhossz egész számú többszörösének kell lennie. Szinuszos hullámgenerátorral meghajtott vibrátorral rezgetett, csigán átvett fonálon lógó m tömegű test súlyereje által kifeszített kötélen kialakuló állóhullám frekvenciáját mérjük $n=2\dots 5$ duzzadási pontot tartalmazó állóhullámképek esetén. Igazolni szeretnénk, hogy a frekvenciák aránya az n -ek arányával egyezik meg. A hullám c terjedési sebessége függ a hullám anyagi minőségétől:

$$c = \sqrt{\frac{F}{\mu}},$$

ahol $F = mg$ a kötelet feszítő erő, $\mu = \rho A$ a kötélen lineáris sűrűsége (ρ : kötélen sűrűsége, A : kötélen keresztmetszete).

A terjedési sebességre a

$$c = f \cdot \lambda,$$

az állóhullám hullámhosszára a

$$\lambda = \frac{2}{n}L$$

összefüggés áll fenn, így a frekvencia négyzetére a következő lineáris összefüggést kapjuk:

$$f^2 = \frac{n^2 g}{4L^2 \mu} m.$$

$n = 3$ esetén (adott frekvencia mellett) változtatva az m tömeget 50g-tól 20g-onként 170g-ig kívánjuk igazolni a lineáris összefüggést, és az egyenes görbe meredekségéből meghatározni a μ lineáris sűrűséget.

Mérőeszközök:

- vastagabb és vékonyabb rugalmas kötélen
- súlytartó kampó ($m_t=10g$)
- 20g-os súlyok
- mérőszalag
- állócsiga
- vibrátor
- szinuszos hullámgenerátor

Mérést végezte: Gula Miklós
Mérőtárs: Berta Dénes
Mérés időpontja: 2015.10.22.
Jegyzőkönyv leadásának időpontja:

A mérés rövid leírása:

A vastagabb kötelet a vibrátorhoz rögzítjük, a másik végét átvetjük az állócsigán, a végén lévő hurokba akasztjuk a súlytartó kampót, és összesen 90g tömeggel feszítjük a kötelet. A vibrátorra szinuszos hálózati feszültségről működő szinuszos hullámgenerátort kötünk. A kötelet rezgésbe hozzuk a hullámgenerátorral, és a frekvenciát változtatva 1Hz pontossággal a durvább, illetve 0,1 Hz pontossággal a finomabb szabályozóval, és figyeljük, milyen frekvencián tapasztaljuk $n=2$ hullámmódus kialakulását (a duzzadási pontoknak itt maximuma van). Megismételjük a mérést, $n=3, 4...6$ hullámmódus frekvenciáját keresve. Kiszámoljuk az egyes modulusokhoz tartozó frekvencia és terjedési sebesség értékeket, és összevetjük az elméletileg várt értékkel. Mindezek után a vékonyabb kötélre cseréljük az előzőt, és 50g feszítő tömeggel megkeressük az $n=3$ módushoz tartozó frekvenciát. Megismételjük a mérést 20g-onként növelve a feszítő tömeget 170g-ig. Három párhuzamos mérést végzünk. Keressük a fonál lineáris sűrűségét.

Mért adatok

vastagabb kötél:

n	f(Hz)
2	12,1
3	18,3
4	24,4
5	30,7
6	36,6

A frekvencia leolvasási pontossága 0,1 Hz volt ($\pm 0,1$ Hz eltérésnél nem tudtam megkülönböztetni a hullámképeket egymástól).

vékonyabb kötél:

m(g)	f_1 (Hz)	f_2 (Hz)	f_3 (Hz)
50	75,5	75,7	75,4
70	89,1	89,5	89,5
90	101,4	101,6	101,7
110	112,3	112,4	112,5
130	122,1	122,4	122,4
150	131,3	131,7	131,5
170	140,0	140,3	140,2

Mérést végezte: Gula Miklós
 Mérőtárs: Berta Dénes
 Mérés időpontja: 2015.10.22.
 Jegyzőkönyv leadásának időpontja:

A frekvencia leolvasási pontossága 0,2 Hz volt ($\pm 0,2$ Hz eltérésnél nem tudtam megkülönböztetni a hullámképeket egymástól).

Lehetséges hibaforrások:

- kötélnyújtás mérésének leolvasási hibája (0,5cm)
- a frekvencia leolvasási hibája
- kötél nemlineáris viselkedése
- a vibrátor és a hullámgenerátor pontatlansága
- a súly lengése és forgása (bár igyekeztem csillapítani ezt az effektust, lóteljesen nem tudta megszüntetni)
- kerekítésből származó hiba

Kiértékelés

vastagabb kötél:

Számítsuk ki a hullám terjedési sebességét!

$$v = \lambda \cdot \frac{2L}{n}$$

n	f(Hz)	c(m/s)
2	12,1	0,871
3	18,3	0,878
4	24,4	0,878
5	30,7	0,884
6	36,6	0,878

A frekvenciák arányának elvileg az n-ek arányával kell megegyezni.

arány	számított	mért
$\frac{f_2}{f_3}$	$\frac{2}{3} = 0,6$	0,6612
$\frac{f_3}{f_4}$	$\frac{3}{4} = 0,75$	0,75
$\frac{f_4}{f_5}$	$\frac{4}{5} = 0,8$	0,7947
$\frac{f_5}{f_6}$	$\frac{5}{6} = 0,83$	0,8388

Mérést végezte: Gula Miklós
Mérőtárs: Berta Dénes
Mérés időpontja: 2015.10.22.
Jegyzőkönyv leadásának időpontja:

vékonyabb kötél:

$$f^2 = a \cdot m,$$

ahol

$$a = \frac{n^2 g}{4L^2 \mu}$$

($g \approx 9,81 \text{ m/s}^2$)

$L = 1,44 \text{ m}$

m(kg)	f ₁ (Hz)	f ₂ (Hz)	f ₃ (Hz)	f _{átl} (Hz)	(f _{átl}) ² (Hz ²)
0,05	75,5	75,7	75,4	75,5	5705,28
0,07	89,1	89,5	89,5	89,4	7986,40
0,09	101,4	101,6	101,7	101,6	10315,79
0,11	112,3	112,4	112,5	112,4	12633,76
0,13	122,1	122,4	122,4	122,3	14957,29
0,15	131,3	131,7	131,5	131,5	17292,25
0,17	140,0	140,3	140,2	140,2	19646,69

A mért adatokra $f^2 = a \cdot m$ az összefüggés szerint a GNUPLOT programmal az

$$f^2 = 116143 \frac{\text{Hz}^2}{\text{kg}} m - 124,7 \text{ Hz}^2$$

egyenest illesztettem, ahol $\Delta a = \pm 231.6$ (0,2%), $\Delta b = \pm 28.52$ (22,85%).

Innen a $\mu = 0,0000916 \pm 0,000002 \text{ kg/m}$

A vékonyabb kötél teljes hossza 4,05m, tömege 0,4g, $\mu = 0,0000988 \text{ kg/m}$, közel van a mért adathoz.

Hibaszámítás:

A vastagabb kötélen a terjedési sebességek átlaga 0,878m/s-nak, a sebességes szórása $\sigma \approx 0,00411$ -nek, a hiba $\Delta \approx 0,01233$ -nak adódott.

Mérést végezte: Gula Miklós
Mérőtárs: Berta Dénes
Mérés időpontja: 2015.10.22.
Jegyzőkönyv leadásának időpontja:

m(kg)	$f_{\text{átl}}$ (Hz)	$(f_{\text{átl}})^2$ (Hz ²)	Δf (Hz)	Δf^2 (Hz ²)
0,05	75,5	5705,28	-0,15	-22,83
0,07	89,4	7986,40	0,11	18,91
0,09	101,6	10315,79	0,06	12,38
0,11	112,4	12633,76	0,08	17,27
0,13	122,3	14957,29	0,07	16,60
0,15	131,5	17292,25	0,02	4,50
0,17	140,2	19646,69	-0,10	-27,08

Téglalap módszerrel az $f^2 - m$ lineáris összefüggés hibájának $541,69 \text{ Hz}^2/\text{kg}$ adódott (0.466%-a a-nak).

Diszkusszió:

A keresett összefüggéseket sikerült meggyőző pontossággal igazolni, annak ellenére, hogy az $f^2 - m$ összefüggésben az illesztett görbe tengelymetszete eltért 0-tól.